

EN NY SÄKERHETSSTRATEGI FÖR EUROPA

- mindre maktkoncentration, en djup kapitalmarknad, vass innovationspolitik och lättare regelryggsäck ger europeisk säkerhetsstrategi tyngd.

Inledning

EU-kommissionen har annonserat publicering av en ny europeisk säkerhetsstrategi efter sommaren 2026, något som kan ses som en respons på USA:s säkerhetsstrategi från hösten 2025. En uppdaterad europeisk strategi är mer än nödvändig för att möta den ryska invasionen av Ukraina, risken för Nato-uppluckring, hoten mot Grönland och följderna av Iran-kriget. Risken är dock att Europas svar fortsatt kommer vara för vacklande och något för sent. I farans riktning ligger också att EU styr mot mer centraliserad makt på ett sätt som för med sig helt nya risker.

I det följande presenteras ett förslag till hur en säkerhetsstrategi skulle kunna se ut som bygger på Europas styrka att inte koncentrera makten i för få händer, vilket har blivit ödesdigert i de andra stora blocken. Här mejslas i stället en väg ut för ett Europa som blir starkare genom att bli mer decentraliserat, men flexibelt och samspelt, ungefär som ett fotbollslag är mer effektivt än att ha en enda elva gånger så stor spelare. Här spelar marknadsekonomin en avgörande roll.

Europa har mycket som är värt att försvara. Här finns den högsta livskvaliteten bland de stora blocken, inte minst med betydligt längre förväntad livslängd och topprankning i samtliga index över livskvalitet. Därför är det inte förvånande att EU är det enda stora block som många fler länder vill bli medlemmar i. EU-länder tillsammans med några allierade som Kanada, Australien, Nya Zeeland och Japan är de som upprätthåller demokrati och rättstatlighet när andra stormakter snabbt

Stefan Fölster är docent i nationalekonomi, Senior Fellow vid Frivärld och leder tankesmedjan Better Future Economics.

Han har tidigare varit adj. professor i nationalekonomi vid KTH, chefekonom vid Svenskt Näringsliv och VD för Handelns Utredningsinstitut.

retirerar. Europa är därför sett till den ordning som demokrati vilar på globalt de facto redan den fria världens ledare.

Europa har försökt att etablera fred och goda relationer med grannar, inte minst genom att krympa försvarsutgifter. Trots det har Europa, eller ukrainare med Europas hjälp, lyckats stoppa och slå tillbaka världens näst största armé. Europa bygger nu ut sitt försvar och klarar invasionshot ännu bättre i framtiden. Men det vore livsfarligt för medlemsländer att göra sitt försvar alltför beroende av EU eller andra länder.

En av de mest akuta säkerhetspolitiska åtgärderna finns på ett helt annat plan, där EU kan dra nytta av storskalighetens fördelar utan att bli mer centralstyrt. EU bör smörja vägen mot en djup marknad för standardiserade Europeiska statspapper som här kallas Europrima obligationer. Det skulle uppnå fyra syften. För det första skulle det höja ribban för hot från USA om Grönland eller andra frågor eftersom varje sådan åtgärd skulle få fler investerare och försäkringsbolag att flytta sina reserver från amerikanska statsobligationer till europeiska. Då skulle räntan stiga som USA måste betala för sin stora statsskuld.

För det andra, och spegelvänt, får Europa och europeiska företag lägre räntor. För det tredje får européer ett reellt säkrare alternativ ifall USA:s statsskuld leder till en skuldkris, kanske i samband med en priskorrigering för övervärderade techföretag och även risk för ytterligare urholkning av dollarns värde. För det fjärde kan en sådan djup marknad för Europrima obligationer skapas utan att spä på EU:s belåningsgrad, och på ett sätt som ger EU-länderna bättre incitament att undvika ökad upplåning.

Metoden för detta är tekniskt inte särskilt svår. Länder som vill får byta en del av sin statsskuld, säg maximalt motsvarande 25 procent av BNP, av nuvarande nationell statsskuld till seniora och standardiserade Europrima obligationer, medan resten förblir nationell. Länder betalar då lägre ränta på Europrima som är säkrare, men betalar högre ränta på sin kvarvarande nationella skuld. Det skapar ett stort utbud av säkra Europrima obligationer, men ger länderna starkare skäl att begränsa sin nationella statsskuld eftersom den blir dyrare på marginalen. Och allt detta sker frivilligt utan starkare centralmakt eller upplåning i EU:s regi.

Frivilligheten kan ses mot bakgrunden av att EU klarat av en djup finanskris genom att kräva att sydeuropeiska länder reformera sina ekonomier och återgå till god tillväxt. Avgörande för detta har varit att ECB har muskler, men ECB är inte allsmäktig, utan länder kan lämna euron om makten skulle missbrukas.

Även i andra avseenden har EU mycket att vinna på att skruva tillbaka centralstyrning. Fram till år 2013 ledde EU:s regler till friare rörlighet och bättre konkurrenskraft. Därefter började Unionen dock reglera alltmer utöver de traditionella områden som jordbruk eller telekommunikation: konsumentskydd, klimatpolitik, den cirkulära ekonomin, digitala marknader och mycket mer. Varje omgång av EU-regler har blivit allt mer ordrik, komplex och sällan evidensbaserad. En del försöker EU-kommissionen nu att skruva tillbaka med så kallade Omnibuspaket. EU siktar dessvärre också på mer centralstyrd industripolitik, förordat av Mario Draghi, där stora offentliga medel satsas på det som länder kommer överens om är framtidens teknik. Det är motsatsen av vad som lett till de framgångsrika amerikanska techföretagen som byggde på visionärers förmåga att satsa på sådant som få ännu tror på. Det gick hand i hand med ett skifte i amerikansk innovationspolitik mot att uppmuntra de som tänkte annorlunda och betala för lyckad innovation.

Den erfarenheten görs i Kina också. AI-centra är inte det som regeringen försökt att prioritera såsom Peking eller Shanghai. I stället har Deepseek och Alibaba vuxit fram i Hangzhou som bara har ett elituniversitet i sin närhet mot Pekings 26. Hangzhous styrka är att politikerna inte försöker styra teknikval utan krattar i manegen.

Liknande tänk syns också nu i Ukraina som har blivit världsledande på utveckling av drönare, delvis tack vare sin innovationsmodell där militära enheter själva får utveckla och beställa drönarteknik. De som bevisligen är mer framgångsrika med sin teknik genom att skjuta ner fler ryska drönare får ökade resurser för vidare teknikutveckling. Alltmedan storskaliga toppstyrda projekt som det nya flygplanet som Frankrike och Tyskland försöker utveckla kantas av stora problem.

I det följande inspelet till en europeisk säkerhetsstrategi beskrivs en realistisk väg som bygger på Europas styrka genom att undvika riskabel maktkoncentration. Förslaget beaktar även frågor som aktualiseras av den amerikanska säkerhetsstrategin.

Förslag till en mer frihetlig och decentraliserad europeisk säkerhetsstrategi 2026

En strategi måste vara konsistent, realistisk och tordas prioriteras. Den blir meningslös, eller rentav kontraproduktiv, om den lovar allt åt alla. Ett exempel är de säkerhetslöften som utställdes till Ukraina 1994 i Budapestuppgörelsen som gavs utan att bygga kapacitet att infria löfena. Ett annat exempel är de senaste årens politik för klimat och miljön som i slutändan gjorde Europa helt beroende av att importera gas och sällsynta material.

En europeisk säkerhetsstrategi måste prioritera just Europas säkerhet. Europa behöver inte ta på sig en roll att agera världspolis, en roll som USA tydligt visat är en utmaning av rang. Däremot måste Europa ha muskler och mental beredskap att hjälpa demokratier mot invasioner, oavsett om dessa stater är medlemmar i EU eller inte. Att hjälpa Ukraina mot rysk invasion prioriteras, inte enbart men också för att skydda andra europeiska länder mot framtida liknande aggressioner.

En europeisk säkerhetsstrategi måste fungera under skiftande förutsättningar. Medlemskap i Nato är en viktig byggesten för Europas säkerhet, men den måste fungera även om vissa Natoländer sviker sina åtaganden. EU och europeisk enighet är viktiga, men säkerheten måste garanteras även om några medlemsländer periodvis blockerar EU:s beslutsförmåga eller åsidosätter EU:s grundläggande värden.

En europeisk säkerhetsstrategi måste också vara tydlig med att en stark ekonomi i teknologisk framkant är helt avgörande för att lyckas med säkerheten. En kraftfull tillväxtagenda måste därför bli ett prioriterat säkerhetsintresse.

Strategin börjar med att slå fast vad Europa vill uppnå, och

följs sedan av en analys av vilka medel som står till buds och slutligen vilken handling som krävs.

Vad Europa vill uppnå?

Först och främst så vill européer vara skyddade från invasion, hot om invasion, terrorism, cyberkrigföring, och liknande angrepp som hotar liv, lem och frihet. Européer förstår också att invasioner eller hot om invasion mot länder eller områden i en geografisk periferi såsom Ukraina eller Grönland hotar Europas säkerhet, både för att helheten och allianser försvagas, men också för att framgångsrika invasioner mot Europa inbjuder till att fler länder angrips.

Europa värnar om folkens rätt att bestämma sin egen framtid i fria och rättvisa val som garanteras av rättssäkerhet samt en låg grad av korruption. Denna strävan delas av flera allierade i världen såsom Kanada, Australien eller Japan. Men de stora blocken avecklar demokrati i snabb takt. I Kina som alltid har varit en diktatur har makten koncentrerats ytterligare. Ryssland har gått från försök med demokrati till diktatur. I USA är läget inte jämförbart, men även där urholkas demokratin. Enligt sammanställningar går denna process mot auktoritärt styre snabbare än vad den gjorde i Turkiet, Ungern eller Ryssland.¹

Europa värnar om fri press och media, men med transparens om innehåll, till exempel avseende hur algoritmer filtrerar information, samt röda linjer för förtal eller uppmaningar till brottslighet.

Europa värnar också om sina befolkningars livskvalitet. Alla internationella index som mäter levnadsstandard och livskvalitet pekar i samma riktning: Åtskilliga europeiska städer och de flesta västeuropeiska länder ligger i topp.²

1. Exempelvis <https://tcf.org/content/report/centurys-new-democracy-meter-shows-america-took-an-authoritarian-turn-in-2025/> och <https://www.ft.com/content/b474855e-66b0-4e6e-9b73-7e252bd88938>. USA klassas nu som "bristfällig demokrati" i tidningen Economists demokratiindex.

2. Siffrorna presenteras i detalj i <https://media.betterfutureeconomics.com/2026/01/civilisationalkollaps260107.pdf>.

Notera också att européer når sin hyggliga levnadsstandard trots att de arbetar 10–15 procent färre timmar per invånare.

Amerikanska städer och USA som helhet hamnar en bra bit ner på listan.³ Ryssland närmar sig bottenligan.

Det syns även i termer av den förväntade livslängden i USA som är anmärkningsvärt kort för ett rikt land och har krympt under ett par decennier. Till och med rika amerikaner har nu högre dödlighet än fattiga européer.⁴

Frihet, demokrati och livskvalitet vill européer säkra. Det är uppenbart att många andra folk i världen också söker dessa värden. EU är därför det enda stora block som länder står i kö till att bli medlemmar i.

Vilka förutsättningar har Europa?

En inventering av Europas förmåga att säkra sig avslöjar decennier av försummelser. Nu görs stora ansträngningar för att stärka Europas kapacitet. Därför är färdriktningen och hur förmågor förbättras under kommande år ett viktigt perspektiv.

Samtliga medel som Europa har till sitt förfogande stärks av den breda allians med andra demokratier i världen såsom Kanada, Japan, Australien, Nya Zeeland, Sydkorea och åtskilliga andra som inte bara samarbetar ekonomiskt utan även bidrar till demokratiers försvar, till exempel i Ukraina.

Ett vanligt påstående är att Europa inte klarar att försvara sig själv utan USA:s stöd med konventionella vapen, än mindre i händelse av ett hypotetiskt tillbakadragande av USA:s kärnvapenskydd. På kort sikt saknar Europa viktiga delar i sin försvarsförmåga så som transportplan som kan

förflytta trupper snabbt, tankerflygplan som kan förlänga jaktplanens flygtid och satelliter som understödjer precisionsattacker. Sådana påståenden bygger dock på en alltför enkelspårig analys av Europas förmåga. Visserligen lider de flesta europeiska länder ännu av ett kraftigt nedbantat försvar med åtskilliga luckor. Men luckorna var väsentligt större i Ukrainas armé som ensam, med endast materiell hjälp från väst, lyckades stoppa och i viss mån tränga tillbaka den ryska invasionen. Förmågor som saknats har täckts med andra medel som gick att uppbringa.

Europa har nu lagt i en högre växel. Ett exempel är att det militära europeiska stödet till Ukraina ökade med 67 procent jämfört med genomsnittet under 2022-2024. Motsvarande siffra för det icke-militära stödet var 59 procent. Europa har lyckats kompensera för USA:s tvära neddragningar.

Det görs också stora ansträngningar i länderna och av EU att täcka upp för saknade förmågor. Ett exempel är att Tyskland investerar 35 miljarder euro, cirka 370 miljarder kronor, i rymdprojekt under de kommande fem åren. Målet är att ha flera hundra tyska satelliter i rymden fram till 2029 vilket skulle göra Tyskland ledande efter USA avseende spaning, övervakning och kommunikation. Redan nu har Tyskland tillgång till en av världens största flottor av spaningssatelliter. Europa främjar många nya företag inom försvarssektorn bland dem ARX Robotics som tillverkar markdrönare, drönarföretaget Helsing eller Polaris som tillverkar hypersoniska vapensystem. Tillsammans med ukrainska företag byggs storskalig drönarproduktion på minst tio platser i Europa. Europa är därmed idag ledande inom drönarteknologi och produktion. De många

3. Än värre är det naturligtvis i de andra stora blocken, Ryssland och Kina. Däremot när Australien, Kanada och Japan resultat avseende livskvalitet på europeisk nivå.

4. I bredare mått på välfärdsutfall ligger många europeiska länder långt före de andra stora blocken. Dock toppas listorna av några rika läggskatteländer som Schweiz, Japan, Australien eller Sydkorea. Se Fölster och Sanandaji (2026).

investeringar som görs, särskilt inom avancerad försvarsteknologi, innebär att Europa går från att kunna försvara sig själv i dag till att kunna göra det med god marginal. Och det kommer att kunna göras säkrast i en struktur som inte är helt beroende av en gemensam ledningsstruktur eller veton eller bristande stöd från enskilda länder inom EU eller Nato. I praktiken betyder det att centraliserade strukturer oftare måste byggas av frivilliga koalitioner av villiga länder som även har en mekanism för att utestänga länder som obstruerar.

Starkare finansiella marknader avgörande för europeisk säkerhet

Globala investerare ifrågasätter i allt högre grad dollarns sundhet, säkerhet och stabilitet. Att skapa en djup och likvid marknad för säkra, standardiserade euroobligationer, här kallad Europrima obligationer, skulle ge investerare mycket säkrare alternativa tillgångar än vad som finns på dagens fragmentiserade euroobligationsmarknaden idag. Det skulle höja ribban för länder som hotar Europa som då riskerar en flykt från sina egna statsskuldväxlar till ett europeiskt alternativ. Det skulle också sänka finansieringskostnaden för Europas offentliga skuld och därigenom även för europeiskt privat kapital.⁵

Därtill behöver europeiska sparare ett bättre alternativ ifall amerikanska statsobligationer graderas ner ytterligare. USA:s statsskuld uppgår till ungefär en miljon kronor per amerikan och ökar just nu i en årstakt av sju procent. Kreditbetygen på den amerikanska staten har redan sänkts. Risken för en skuldcrisis, kanske i kombination med att AI-företagen omvärderas är inte obetydlig. När den briserar är många europeiska centralbanker, företag och sparare i stort behov av säkra tillgångar.

5. Detta beror på att USA kan emittera billig dollardenominerad skuld och investera i utländska tillgångar. Enligt forskning av Gourinchas och Rey har avkastningen på utländska tillgångar minus skuldens kostnad gett en fördel på cirka 1,5 % av USA:s BNP per år i reala termer sedan 1950-talet.

Idag finns det inga uppenbara alternativ i stor skala. Det närmaste i Europa är den tyska Bund-marknaden. Men det totala värdet av Bunds är bara 2,5 biljoner euro, jämfört med 30 biljoner dollar för den amerikanska statsobligationsmarknaden. Marknaden för andra befintliga euroobligationer är splittrad och liten: EU-utgivna obligationer, eller EU-obligationer, för att finansiera NGEU (Next Generation programmet) med 540 miljarder euro och förväntas nå 700 miljarder euro till 2026, Europeiska stabilitetsmekanismens (ESM) obligationer för 270 miljarder euro samt Europeiska investeringsbankens (EIB) obligationer för 250 miljarder euro, vilket ger ett nuvarande totalt värde på lite över 1 biljon euro. Även om EU nu har en större skuld än Nederländerna och är på väg att bli den största nettoutgivaren av obligationer i EU under 2025–26, är dessa belopp inte tillräckligt stora på global nivå. Dessutom är det oklart om EU-obligationerna som utfärdats för att finansiera NGEU-programmet ska förnyas eller återbetalas vilket gör att investerare inte betraktar dessa som statsobligationer, utan snarare som supranationella, och de inkluderas inte i index för statsobligationer, vilket minskar efterfrågan och håller deras räntor onödigt höga.

Om Europa ska erbjuda investerare ett alternativ, behöver storleken på en säker, standardiserad euroobligationsmarknad öka dramatiskt. Därtill kan Euron användas som reservvaluta i större utsträckning. Till exempel står euron bara för 20 % av globala valutareserver, jämfört med 58 % för amerikanska dollarn. För att stärka eurons roll behöver eurozonen göra ekonomin mer dynamisk, stärka den ekonomiska unionen och framför allt utveckla djupare och mer likvida kapitalmarknader.

En djup marknad för Europrima obligationer är inte svår att skapa. Det bör göras på ett decentraliserat och frivilligt sätt som varken ökar EU:s eller länders upplåning. Hur det kan göras beskrivs i senare avsnitt.

En starkare ekonomi med mindre politisk styrning

Europas ekonomi står starkare än den ofta beskrivs. EU har en marknad på 450 miljoner människor. Den erbjuder en oöverträffad rättssäkerhet för privatpersoner och företag.

Det är riktigt att delstaten Kalifornien har uppvisat snabbare produktivitetstillväxt tack vare ett antal techföretag. I övriga USA syns emellertid inte någon bättre produktivitetstillväxt än i Europa. Kruxet är att de kaliforniska techföretagen som driver den till synes snabba produktivitetstillväxten i USA skapar värden som till allra största delen tillfaller alla amerikaner, européer och hela världen. Enbart en liten bråkdel stannar kvar i Kalifornien i form av vinster och höga löner för enstaka personer.

Därtill kommer en teknisk abrovink. I BNP-beräkningar underskattas av olika skäl värdet av innovationer kraftigt, men mest utanför IT-sektorn. Att datorutvecklingen möjliggjort framtagandet av många revolutionerande mediciner mäts till exempel enbart i form av en viss produktivitetssökning för datorhårdvara, medan de nya medicinerna, liksom tillkomsten av alla nya produkter och tjänster, inte tillmäts något värde alls.

Sammantaget innebär detta att den påstådda tillväxtfördelen för USA inte är vad den utges för att vara. I stället bör man jämföra utvecklingen av BNP eller inkomster korrigerad för faktiska prisförhållanden mellan länder. Då

syns i princip ingen amerikansk tillväxtfördel jämfört med EU-länderna varken sedan 1990 eller 2020.

Däremot syns ett konstant glapp mellan amerikansk BNP per capita och europeisk. Det motsvarar ungefär vad man kan vänta sig utifrån att européer når sin hyggliga levnadsstandard trots att de arbetar 10–15 procent färre timmar per invånare, och att amerikansk sjukvård slukar 9 procentenheter mer av BNP, men samtidigt levererar sämre resultat. Därtill skall vägas in att USA:s tillväxt har drivits av stora budgetunderskott och sannolikt övervärderade AI-företag. Kina och Ryssland har redan mycket sämre tillväxt än de själva erkänner.

Detta bekräftas i samtliga internationella index som mäter levnadsstandard och livskvalitet pekar i samma riktning: Åtskilliga europeiska städer och de flesta västeuropeiska länder ligger i topp, medan amerikanska städer och USA som helhet hamnar en bra bit ner på listan.⁶ Den förväntade livslängden i USA anmärkningsvärt kort för ett rikt land och har krympt under ett par decennier. Till och med rika amerikaner har nu högre dödlighet än fattiga européer. Detta kan inte hänföras till USA:s lägre skatter, eftersom flera andra lågskatteländer som Schweiz ligger i topp när det gäller livslängd och andra välfärdsutfall.

Framåtblickande finns det långsiktigt goda utsikter för Europas ekonomi att förbättras ytterligare. Ett skäl är att Europa har blivit mycket mer intressant för internationella forskare, för vilka så väl USA som Kina har blivit alltmer besvärliga att flytta till. Sedan 2025 har det tidigare stora flödet av europeiska tech-anställda till USA bytt riktning. Nu är det fler som flyttar från USA till Europa än tvärtom.⁷

6. Se Fölster (2025).

7. Enligt data från Revelio Labs, ett företag som samlar arbetsplatsdata, <https://economist.com/business/2026/03/01/at-last-reasons-to-be-cheerful-about-european-tech>.

Europas andel av världens venture capital marknad ökar, och färre företag säljs till amerikanska eller kinesiska bolag.⁸ En bidragande faktor är att Europa nu investerar tungt i avancerad försvarsmateriel. USA:s tidigare ledande roll inom IT-sektorn har till icke väsentlig del berott på försvarsrelaterad forskning. Europa har i vissa avseenden rundat USA, till exempel i utveckling av autonoma drönare och relaterad teknologi.

Även de nya handelsavtalen med Indien, Mercosur, Australien och andra kommer att stärka Europas position relativt andra block. Många studier visar också tydligt att en ökad grad av korruption minskar tillväxten. Där ligger många europeiska länder bra till, medan USA har fallit till 29. Plats i Transparency Internationals korruptionsindex.⁹ En bredare forskning visar att inkluderande institutioner som sprider makt, upprätthåller rättsstaten, skyddar äganderätt och främjar kreativ förstörelse genererar hållbar tillväxt.¹⁰ Extraktiva institutioner däremot koncentrerar makt och rikedom till ett fåtal, begränsar möjligheter för majoriteten och hämmar ekonomisk tillväxt.

En bestående nackdel för Europa är dock att energipriser är höga, och kan bli relativt sett ännu högre till följd av Irankriget. En annan relaterad nackdel har varit episoder av växande byråkrati. EU var under många år varit en kraft för avreglering. Unionen har tagit bort regleringshinder som tidigare höll medlemsstaternas marknader åtskilda. OECD:s indikator för produktmarknadsreglering (PMR) mäter i vilken grad länder främjar eller hindrar konkurrens. Ett högre PMR-värde indikerar ett mer restriktivt regelverk. Mellan 1998 och 2013 sjönk EU:s PMR med 40 procent, medan den i USA endast minskade med 2 procent.¹¹ Därefter har förbättringen kommit av sig.

I stället har de senaste tio åren präglats av en sällan skådad takt i EU-regelproduktion. Enligt Mario Draghis senaste rapport antog EU omkring 13 000 rättsakter mellan 2019 och 2024. Draghi utgår från statistik från EUR-Lex, som bara räknar rättsakter som är publicerade i den officiella tidningen. Därtill kommer emellertid ännu många fler genomförandeakter som av olika anledningar inte publiceras. Utöver långvariga politikområden som jordbruk, energi, telekommunikation, transport och finansiella tjänster började unionen reglera alla aspekter av livet: konsumentskydd, klimatpolitik, den cirkulära ekonomin, digitala marknader, teknik – listan kan göras lång. Varje omgång av EU-regler har blivit alltmer ordrik, voluminös och komplex. När det gäller reglering har EU blivit en del av problemet snarare än lösningen.

Handel och leveranssäkerhet viktigare för Europa

”Du kan inte leva i lögnen om ömsesidig nytta genom integration, när integrationen blir källan till din underordning...”

Kanadas premiärminister Mark Carney i Davos satte ord på varför det är nödvändigt att inventera och krympa Europas sårbarheter. I många fall balanseras dessa dock av motsvarande sårbarheter hos de andra stora blocken. Europas stora import från resten av världen är i själva verket inte bara en svaghet utan också en styrka. Import från övriga världen till USA summerar till fem procent av den övriga världens BNP, medan EU:s import från övriga världen är dubbelt så stor, 10 procent av den övriga världens BNP.¹² Därför behöver den övriga världen tillgång

8. Enligt databasen Pitchbook, mars 2026.

9. Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI).

10. Till exempel av Nobelpristagarna Acemoglu och Robinsons *Why Nations Fail* (2012).

11. Se Guinea och du Roy (2024).

12. Enligt Världsbanken.

till Europas marknader mycket mer än de behöver tillgång till den amerikanska marknaden. Många länder i världen kommer därför att prioritera handel och handelsavtal med Europa över den med USA i ett skarpare läge där handelspartners ställs mot varandra.

Inte minst gäller det Kina som försöker att kompensera svag inhemsk efterfrågan och bortfall av export till USA med mer export till övriga världen där Europa är en viktig del. Tillgång till den europeiska marknaden dämpar således Kinas förmåga att hota Europa med till exempel exportbegränsningar av sällsynta mineraler.

Flera länder i Europa har visserligen utsatts för olika kinesiska sanktioner under de gångna åren, men inte särskilt konsekvent. Utpressningen har nämligen en dubbel kostnad för Kina. Förutom att EU kan återgälda med importbegränsningar, så letar nu många företag och stater mycket aktivt efter alternativa producenter eller alternativa ingredienser. Till exempel utvecklas batterier som klarar sig utan sällsynta mineraler. Exportrestriktioner förlorar sin makt ju mer de används.

En annan sorts risk härrör från Europas stora beroende av amerikanska IT-plattformar.¹³ Enligt en studie av IMF är få varor som importerar från USA svåra att ersätta, enbart knappt en procent av importen från USA. Men tjänster har en annan dignitet så som molntjänster, internetjänster, banktjänster, telekom, affärstjänster, samt användning av underhavs-kablar, operativsystem och satellitsystem. Över 95 procent av alla datorer och mobila enheter kör mjukvara från Microsoft, Google. En betydande del av Europas sårbarhet återfinns i molninfrastrukturen. Amerikanska jättar som Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure och Google. Beroendet är om möjligt än mer akut inom artificiell intelligens, där färre än 10 procent av de mest kapabla AI-modellerna utvecklas i Europa.

Ingen av dessa teknologier är emellertid omöjliga för europeiska företag att tillhandahålla och det finns redan europeiska alternativ inom alla tech-segment. Att amerikanska företag har en stor del av marknaden beror i huvudsak på att de var först, kunde sprida snabbt på en stor inhemsk marknad och har nu en kostnadsfördel.

Denna fördel utnyttjas sedan av USA:s regering och kongress, till exempel genom den amerikanska CLOUD-lagen (Clarifying Lawful Overseas Use of Data) antogs redan 2018 av USA:s kongress. Lagen ger amerikanska myndigheter befogenhet att begära ut data som lagras utanför USA av tjänsteleverantörer som omfattas av amerikansk jurisdiktion.

Europa har samtidigt också mycket som USA är beroende av, åtminstone på kort sikt. Dels har även Europa systemkritiska leverantörer som ASLM som är helt avgörande för tillverkning av amerikanska datachips. ASML är ett nederländskt företag som har ett nästintill totalt monopol på de mest avancerade litografimaskinerna som krävs för att tillverka kraftfulla datachips. Företaget har ett betydande strategiskt och teknologiskt försprång. Ett annat exempel är Saabs radarflygplan GlobalEye som tar marknadsandelar samtidigt som USA avbeställt sitt eget alternativ E-7 Wedgetail som inte bedöms hålla måttet.

Även när det gäller militärt materiel är leveranssäkerheten ofta ömsesidig. Det amerikanska spetsflygplanet F-35 använder till exempel brittiska Rolls-Royce motorer. Det påstås också att mjukvaruuppdateringar för F-35 kan stängas av från amerikansk håll. Men enligt militära källor kan planen flyga utmärkt utan uppdateringar, och koden kan även knäckas i värsta fall.

Ett annat exempel är att Saab är beroende av import från USA av viktiga komponenter till stridsflygplanet Gripen som har en rad amerikanska delar, framför allt en motor

13. Se Heath (2025).

från General Electric. Samtidigt har Saab omkring 1 100 anställda i USA som bland annat tillverkar radar och skolflygplan för den amerikanska militären. USA är ibland också beroende av europeiska företag. Det gäller så skilda produkter som pansarstål från SSAB, 5G-utrustning från Ericsson och Nokia och rödpunktssikten från Aimpoint. Inte minst visar erfarenhet från Irankriget att Ukraina är långt före USA när det gäller luftförsvar mot drönare och drönarkrigföring på slagfältet.

Även för USA skulle naturligtvis en avstängning eller begränsning av techföretagens europeiska system föra med sig stora förluster och framväxt av konkurrens i Europa. Ett exempel är hur Europa framgångsrikt byggt upp Airbus för att inte bli helt beroende av USA:s Boeing. Därför är det inte särskilt sannolikt att USA skulle stänga av systemen i Europa helt i något läge. Däremot är risken för nälstick, eller begränsade avstängningar, nog så besvärligt.

Exemplen illustrerar att europeiska företag och deras regeringar har all anledning att bli mindre beroende av både amerikanska och kinesiska kritiska funktioner. De tekniska hindren är inte oöverstigliga. Europeiska företag som tillhandahåller molntjänster, AI-system och IT-plattformar växer nu fram i snabb takt. För vissa funktioner, såsom alternativ till GPS och Starlink, är EU-initiativ avgörande och skyndas på. Länders offentliga upphandling av känsliga och samhällskritiska system ställer nu oftare krav på europeisk rådighet. Det skapar också en mer stabil och förutsägbar hemmamarknad för europeiska teknikföretag.¹⁴

Många sådana investeringar sker redan. Franska Mistral ska investera nästan 13 miljarder kronor i svensk AI- infrastruktur, och ingå ett partnerskap med svenska datacenterbolaget Ecodatacenter. Planen är att träna språkmodeller

och erhålla beräkningskraft i Ecodatacenters datacenteranläggning i Borlänge, som ligger i det industriområde som såldes av Northvolt 2024. Datacentret ska tas i drift under 2027. Hela AI-stacken, från infrastruktur och modeller till mjukvara, är europeisk. Alla data ska behandlas och lagras lokalt i Europa.

Sammantaget innebär detta att Europa har sårbarheter när det gäller leveranssäkerhet. Till en del är de orsakade av europeiska självmål i form av överreglering som till exempel stoppat gruvor, energiproduktion eller AI-företag. Men många insatser görs nu för att utveckla europeiska alternativ.

Det kan samtidigt inte vara ett rimligt mål att bli helt autonom i alla avseenden. Det skulle bortse ifrån den orimliga kostnaden. Många importerade varor och tjänster kan ersättas i en krissituation. Utmaningen är att inte hamna i en yvig missionsorienterad industripolitik som kan bli okontrollerat dyr utan att för den sakens skull fungera väl.

Det minsta hotet mot Europa kommer från andra länders importtullar. En omfattande forskningslitteratur analyserar effekten av höjda importtullar på det landet som höjer.¹⁵ Vanliga slutsatser är att tullarna oftast förs vidare till konsument, samt att investeringar minskar. Det har också bekräftats av studier av effekterna av de nya amerikanska tullarna i USA.

För de exporterande länderna är effekten begränsad. EU:s varuexport till USA motsvarar mindre än tre procent av BNP. Inte heller mycket kraftiga ytterligare höjningar skulle utgöra någon existentiell katastrof. Därför är det i de flesta fall bäst att inte införa egna tullar som svar på att andra länder inför tullar.

14. En större europeisk rådighet utesluter inte transatlantiska samarbeten såsom Pax Silica som slöts 2025 mellan flera länder inklusive Sverige och USA.

15. Se Fölster (2025).

Det finns dock undantag. De avser till exempel situationer när ett land som Kina subventionerar kritiska industrier och därmed riskerar att slå ut europeisk kapacitet som anses strategiskt viktigt. I en sådan situation kan det även vara befogat för europeiska företag och staten, att investera för att säkerställa batteriproduktion till sina bilföretag. Investeringarna får dock inte bli en del av en politisk mission snarare än att vara väl avvägda, marknadsorienterade, investeringar.

Maktdelning är Europas politiska styrka

Ett vanligt påstående är att Europa måste centraliseras mer för att bli starkare och hävda sig i en mer fientlig omvärld. Detta är dock en farlig väg. Just den starka centrala makten har möjliggjort utveckling mot autokrati eller diktatur i världens stora block. Europas roll som den fria världens ledare garanteras just av att en autokratisk väg knappast vinner överhand i många länder samtidigt.

Det utesluter inte ytterligare steg mot centralisering i vissa avgränsade områden. EU har till exempel redan så kallad exklusiv kompetens i handelspolitiken. En del föreslår liknande beslut med kvalificerad majoritet i utrikespolitiken. Redan det leder dock inte nödvändigtvis till ett starkare Europa. Större central handlingskraft ökar också risken för större misstag och blockeringar.

För Europas säkerhet är det helt avgörande att viktiga beslut inte kan blockeras av enskilda länder, till exempel stöd till Ukrainas försvar mot den ryska invasionen. Stegvis kan EU i stället bli mer handlingskraftig genom så kallad variabel geometri eller differentierad integration där villiga medlemsländer fördjupar samarbetet när det till exempel gäller försvar, energi och teknik. Mario Draghi kallar detta för ”pragmatisk federalism” och målet är att svetsa samman EU utan att det krävs utdragna förhandlingar med enskilda medlemsstater som bromsar och säger nej.

Delvis är detta redan verklighet. Inget land tvingas att byta sin nationella valuta till euron. Valutasamarbetet betraktas numera i praktiken, om än inte i teorin, som frivilligt. EU:s fördrag tillåter också så kallat ”fördjupat samarbete” mellan minst nio medlemsstater, om alla först har försökt men inte lyckats komma överens. EU:s åklagarmyndighet bygger på ett sådant fördjupat samarbete. Även nya lån till Ukraina kan behöva beslutas genom ett fördjupat samarbete om enskilda länder lägger veto.

Ett annat exempel är försöket att skapa en mer gemensam europeisk kapitalmarknad. Senast i juni måste framsteg ha gjorts, annars vill kommissionen låta de EU-länder som är överens inleda ett samarbete på kapitalmarknaden på egen hand. Ytterligare ett exempel är att finansministrarna från Frankrike, Tyskland, Italien, Nederländerna, Polen och Spanien har aviserat att de tänker arbeta tillsammans för att stärka europeisk försvars- och konkurrensförmåga i gruppen som kallas ”E6”.

Vissa av dessa allianser i olika konstellationer kan även bjuda in länder utanför EU. Det finns 40 länder som tillsammans har 1,5 miljarder invånare som kan gå samman för att skapa en handelspolitisk motpol till de stora blocken. Kanada har redan kommit en bit på vägen med att sy ihop ett sådant nätverk. Mark Carney leder samtalen för att bilda en allians mellan EU och tolv länder som ingår i handelsavtalet CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership). Och Kanada är med i SAFE (EU defense procurement arrangement).

Ett annat exempel är de ”villigas koalition” (Coalition of the willing), en grupp av 34 länder (plus Ukraina) som har lovat ett förstärkt stöd till Ukraina mot ryska aggressionen,¹⁶ och går längre än det stöd som ges av Ukraine Defense Contact Group genom att utlova beredskap att delta i en fredsbevarande styrka som kan placeras på ukrainskt territorium om och när Ukraina och Ryssland

16. En genomgång av referenser om Eurons effekter finns i Fölster (2023).

undertecknar ett "omfattande eldupphöravtal" eller ett "fredsavtal".

Inom ramen för en variabel geometri kan länder ofta acceptera en centraliserad beslutsordning. Ett exempel är ECB:s makt över penningpolitiken i de länder som valt att införa euron. Dess hävstång är så stark att länder som Grekland och Italien blev nödgad att införa avgörande makroekonomiska reformer. En rad färskta studier bekräftar att införandet av euron har gett många euroländer som Spanien, Portugal eller Grekland mycket bättre tillväxt.

En variabel geometri gör EU mer dynamisk och robust, vilket också minskar risker förknippade med att acceptera fler länder som medlemmar. Åtminstone åtta länder kan hamna i en rysk intressesfär ifall de inte ser en framkomlig väg mot EU-medlemskap. Dessa åtta länder, och några nuvarande medlemmar, för dock en svajig makroekonomisk politik och brister när det gäller rättstatlighet och korruption. Om ett villkor för medlemskap är att de också anslutar till euron och ECB så blir det mycket svårare för dessa att anamma en oansvarig makroekonomisk politik.

Sammantaget är Europas största styrka just att det inte är lätt för en majoritet att införa ett autokratiskt styre. Det har ibland ett pris i form av långsammare beslut och splittrad handlingskraft. Men det ger också den europeiska demokratin en robusthet. Mångfalden gör att olika lösningar prövas. Det är ändå möjligt att uppnå många av poängerna med ett mer sammanhållet beslutsfattande. Hur det kan göras utvecklas i nästa avsnitt.

Så bör Europa stärka säkerheten

De europeiska ländernas styrka avgör nu överlevnaden för den demokratiska världen som vi känner den. Europa är starkare än många hävdar och är i praktiken, efter den amerikanska giren bort från sin forna identitet, den självklara ledaren för den större fria världen.¹⁷ Risken är dock stor att Europa i detta sammanhang förblindas av tron att mer centraliserad makt automatiskt ökar handlingskraften. I själva verket är det tvärtom. Mer centralmakt ökar risken för stora misstag, vilka slår igenom brett, djupare handlingsförlamning eller rentav tillfälliga majoriteter som driver fram mer autokrati som i USA. Tilltro till stora centralstyrda program riskerar också att mycket politisk energi går åt för projekt som i slutändan inte fungerar eller stupar politiskt.

Inventeringen av de medel som Europa har till sitt förfogande ger redan en tydlig indikation på att ökad styrka inte kräver ökad centralisering, utan snarare tvärtom. Utmaningen beskrivs väl i Daron Acemoglus och James Robinsons uppmärksammade analys "The Narrow Corridor".¹⁸ För centraliserad makt har banat vägen i de andra stora blocken bort från frihet, demokrati och livskvalitet.

Konkret innebär det att alla stora frågor, såsom stöd till Ukraina, upprustning och tillväxtpolitik måste kunna gå framåt även om flera länder eller några stora länder väljer att streta emot under perioder.

I flera avseenden kräver detta en reträtt från centraliseringssträvanden. Inte minst gäller det försvarsförmågan som inte längre hänger på de stora lager av obsolet materiel som stormakterna sitter på, utan på snabbroliga företag som utvecklar ny teknik såsom intelligenta drönare.

17. En mer detaljerad kartläggning av Europas styrka finns i Fölster (2026).

18. Acemoglu och Robinson (2020).

Ett starkare försvar som mobiliserar entreprenörer

En säkerhetsstrategi som européer kan känna sig trygga med bygger styrka utan att lägga alla ägg i en korg. Varje land måste bygga ett eget försvar som inte är överdrivet beroende av andra länder. Natos europeiska ledningsstruktur och operativa förmåga skall fungera även om enskilda länder drar sig ur. Man kan fråga sig om det är så klokt att ens låta kärnvapenparaplyet vara beroende av enskilda länder. I många fall är det fullt möjligt att samarbeta kring utveckling av försvarsmateriel utan att helt låsa sig i en organisation som kan stoppas eller bromsas av den andra parten. Ett exempel är det gemensamma stridsflygplanet som Frankrike och Tyskland ville utveckla tillsammans, men som utlöste en rad organisatoriska konflikter. Det är inte ens sagt att kompromisser i slutändan leder till ett särskilt bra flygplan. Det kan helt enkelt vara värt att ta kostnaden för att utveckla två plan men köpa in delar från varandra.

Det går ändå att samarbeta på djupet, så som Natos samordnade infrastruktur illustrerar. Natos europeiska ben är en struktur som är viktig, som finns och som kan vidareutvecklas stegvis. Den ger också struktur åt samarbeten såsom det Nordiska. Utifrån denna struktur kan också andra förmågor utvecklas av grupper av villiga och lämpliga länder. Det militära ramverket Joint Expeditionary Force (JEF) kan till exempel utvecklas till en kapabel arktisk insatsram kopplad till Nordatlanten och Nordkalotten. Den kan också öppnas för Kanada, Polen och Tyskland för att knyta samman Kanadas operativa erfarenhet med tyngd och industribas från Nordeuropa.¹⁹

Europas försvarsinvesteringar genom tekniksamarbeten gynnas för det mesta inte genom gigantiska sammanslagna

utvecklingsprojekt utan genom mer flexibla upphandlings-samarbeten. Ett exempel på det är det nordiska samarbetet för upphandling av ammunition som kan utgöra ett föredöme eller EU:s initiativ som sammanfattas i Readiness 2030 (även känd som ReArm Europe Plan). Där ingår också viss finansiering, till exempel för SAFE (Security Action for Europe) som är ett nytt instrument som erbjuder upp till 150 miljarder euro i lån med låg ränta för brådskande gemensam upphandling. Polen är en av de största mottagarna med över 43 miljarder euro i godkända investeringsplaner. Andra exempel är EDIP (European Defence Industry Programme), ett program på 1,5 miljarder euro som fokuserar på att öka produktionskapaciteten och säkra leveranskedjor, och EDF (Europeiska försvarsfonden) som finansierar multinationell forskning och utveckling med en budget på ca 7,3 miljarder euro.

I möjligaste mån skall de olika upphandlingssamarbeten innehålla inslag av betalning för uppnådda resultat. Det är en tydlig lärdomen från Ukraina och utvecklas mer i senare avsnitt.²⁰

Efterlyses: En djup europeisk kapitalmarknad

En annan underskattad del av europeisk säkerhet är en decentraliserad, men djup, europeisk kapitalmarknad.

De stora investeringar som Europa behöver förutsätter en djupare integration av kapitalmarknader, med gemensam tillsyn. Den har länge stått på dagordningen, men har bromsats av nationella regeringars bristande entusiasm.

En djup och likvid marknad för standardiserade obligationer, här kallad Europrima, skulle ge investerare ett säkrare tillgångsslag ifall amerikanska statsobligationer graderas

19. Se Ålander (2026).

20. Till exempel detta initiativ i Ukraina: <https://warontherocks.com/2026/01/gamified-war-in-ukraine-points-drones-and-the-new-moral-economy-of-killing/>.

ner ytterligare. Det skulle också sänka finansieringskostnaden för Europas offentliga skuld och därigenom även för europeiskt privat kapital. Inte minst skulle det bli mer kostsamt för USA att hota Europa.

En djup europeisk obligationsmarknad får dock inte kan skapas genom större upplåning och skuldsättning, vare sig av EU eller av medlemsländerna. I stället är det möjligt, och tekniskt inte särskilt svårt, att en viss andel av nuvarande nationell statsskuld omvandlas till Europrima obligationer medan resten förblir nationell. Europrima obligationer måste ha prioritet framför nationella obligationer och varje regering ansvarar för sin del av skulden. De nationella obligationerna blir då juniora och deras kreditkvalitet försämras. Länder som ökar sin statsskuld mer än vad som finansieras med Europrima får då en högre räntekostnad för ytterligare upplåning vilket fungerar som en disciplinerande faktor.

En för stor andel Europrima skulle underminera deras kreditkvalitet och skapa frågor kring riskdelning. En för liten andel kan innebära att marknaden inte är tillräckligt djup och likvid. Att optimera storleken är därför viktigt. Om andelen Europrima sätts till maximalt 25% av respektive lands BNP för euro-länderna skulle det innebära att marknaden för dessa skulle uppgå till cirka 5 biljoner euro. Skalan kan förstärkas genom att potentiellt ersätta befintliga europeiska supranationella obligationer (uppgående till cirka 1,5 biljoner euro) med Europrima obligationer.

Deltagande i detta program bör vara öppet för fler än euro-länderna, teoretiskt även sådana som är utanför EU. Länder som väljer att byta en del av sina statsskuldsväxlar till Europrima kan få en något lägre ränta. Räntorna blir högre på nationella obligationer och därmed på marginalen för ökad statsskuld, men den genomsnittliga

finansieringskostnaden skulle minska eftersom den större marknaden för Europrima skulle sänka räntan på dessa, ungefär så som amerikanska statsobligationer hittills har gynnats av att länge vara den enda stora reservoaren för säkra reserver.

Rent tekniskt kan en organisation som Euroclear ansvara för att bevaka standarden och regel efterlevnad för Europrima obligationer. Eller så kan EU (förmodligen generaldirektoratet för budgeten, som har hanterat emissionen av NGEU-obligationer) växla in nationella obligationer och separat ge ut Europrima för samma belopp. På samma sätt kan också befintliga ESM-, EIB- och NGEU-obligationer konsolideras till enhetliga Europrima obligationer.

Förutom denna enkla och viktiga reform hoppas Kommissionen också på mandat för ett europeiskt "28:e" bolagsrättsligt regelverk, vid sidan av de 27 nationella,²¹ skulle kunna göra det lättare för företag att verka över hela unionen. Även detta är en gammal idé som hållits tillbaka av medlemsländer som ogärna vill ge upp suveränitet. Ännu viktigare är dock storleken och funktionen på de nationella kapitalmarknaderna. Några länder som Sverige har övergått till fonderade pensioner, lägre kapitalskatter och eget sparande till pensioner. Av en händelse är Sverige också en av de livligaste start-up scener i Europa med ovanligt många snabbväxande techföretag.

Reformer som bäddar för sådana företag kan samtidigt ge Europa en kraftigt förbättrad ekonomi. Robust forskning visar att länder med marknadsinriktad tillväxtpolitik också klarar makroekonomiska kriser mycket bättre.²²

Även avseende övrig tillväxtpolitik krävs flera steg tillbaka från centraliseringssträvanden.

21. Europeiska kommissionen, https://europa.eu/newsroom/ecpc-failover/pdf/ip-26-614_sv.pdf.

22. Se Fölster (2024).

En starkare ekonomi

Ett annat besked från Carneys uppmärksammade tal att Kanada bygger styrka på hemmaplan med bland annat sänkt skatterna på inkomster, kapitalvinster och företagsinvesteringar, borttagande av alla federala hinder för handel mellan provinserna. Investeringar snabbas på tusen miljarder dollar i energi, AI, kritiska mineraler, nya handelsvägar och mer därtill. Allt det ovannämnda måste Europa också göra.

EU måste konfrontera det faktum att centralisering av makten drevs för långt. Att ta sig ner från toppen av överreglering kräver betydande ansträngningar och beslutssamhet. Det långsiktiga målet är också att rensa hela EU-regelverket från hundratusentals sidor av onödig ”guldkant” som lagts till av nationella regeringar.²³

Det är inte minst avgörande för att EU skall bli kvitt sitt stora beroende av importerad energi och sällsynta mineraler. Utan dessa blir inte klimatomställningen eller försvarssatsningar möjliga. Europa skall inte sträva efter att producera allting själv. Men samtidigt måste Europa ha tillräcklig autonomi för att inte vara utpressningsbar. Ändå bör EU gardera sig bättre tillsammans med allierade runt om i världen. För det måste gruvor accepteras och få rimliga möjligheter till miljötillstånd. På ett genomtänkt men varsamt sätt kan också offentliga stöd eller investeringar motiveras. Dessa får dock inte mynna ut i överdriven industripolitik, utan måste fokusera på den lilla delen av import som är mycket svår att ersätta.

Enligt forskning har den europeiska ekonomin potential att lyftas med hela 10 procentenheter utöver normal tillväxt under en tioårsperiod.²⁴ Tillskottet motsvarar fem gånger så mycket som EU-länderna idag satsar på försvaret, och skulle förutom att säkra försvarsförmågan täcka både klimatomställningen och välfärden.

23. Se till exempel Guinea och du Roy (2024).

24. Se Fölster (2024) för en genomgång av forskningen.

Kalkylen utgår från index för så kallad ekonomisk frihet, som enligt forskningen orsaksmässigt påverkar tillväxten. Indexen är sammanställningar av graden av reglering, rättstatlighet, skattetryck och effektivitet i offentliga institutioner. Att infria tillväxtpotentialen förutsätter att EU-länder klättrar från snittet för indexen (där Tyskland ligger) till en större ekonomisk frihet i nivå med Irland eller Danmark.

Nationella politiska lösningar har hittills stått i vägen för de nödvändiga reformerna.

Säkerhetsläget ger dock nya öppningar. Dessutom bör hävstänger skapas för reformer både inom och utanför EU.

En innovationsunion

Europeiska techföretag gror och frodas där det finns utbildning i världsklass, rimliga skattesystem och vettig byråkrati. Tyvärr siktar EU på en helt annan industripolitik, förordad även av Mario Draghis uppmärksammade rapport, där stora offentliga medel satsas på det som länder gemensamt utropar till framtidens teknik. När alla väl är överens siktar man för sent på teknik som många konkurrerar om och där prispressen blir hög.

Den erfarenheten görs i de andra stora blocken också. I Kina har till exempel AI-centrumet inte alls blivit de orter som regeringen försökt att prioritera såsom Peking, Shanghai och Shenzhen, som är ett enormt centrum för billiga varor inom it och teknik.

I stället har Deepseek och Alibaba vuxit fram i Hangzhou som bara har ett elituniversitet i sin närhet mot Pekings 26. Hangzhous styrka är att politikerna inte styr med direkt kontroll, utan har intagit en serviceinriktad strategi. Staden har uppmuntrat experimenterande som gett privata

gräsrotsföretag chans att blomstra utan att överskuggas av statliga jättar. Avsaknaden av statligt stödda forskningskluster och stark industri har bidragit till en stödjande och inte kontrollerande attityd från myndigheterna gentemot privata företag.

Även de framgångsrika amerikanska techföretagens tidiga utveckling byggde inte på stora offentliga satsningar på överenskommen teknik utan på visionärers förmåga att satsa på sådant som få ännu tror på. Det gick hand i hand med ett skifte i amerikansk innovationspolitik mot att uppmuntra de som tänkte annorlunda och betala för lyckad innovation.

EU:s nya konkurrenskraftsram riskerar att missa de mest lovande verktygen. Man flaggar i huvudsak för mångåriga anslag i stället för betalning för uppnådda resultat. Det bäddar för fortsatt eftersläpande teknikutveckling.

EU-kommissionen föreslår kraftigt ökade anslag till Konkurrenskraftsramverket från 2028. Ambitionen är helt nödvändig. Ändå bör förslaget till ramverk göras om i grunden. Kommissionens förslag drar i huvudsak på den tidigare ECB-chefen Mario Draghis rapport som förordar stora mer koordinerade investeringar i en process där länderna kommer överens om vad som är framtids-teknologier, där offentliga pengar flödar och där utvalda företag ges konkurrensfördelar. Att välja "rätt" projekt i förväg – ex ante gynnar förutsägbara och inkrementella förbättringar. Men det är en svag metod för att få fram tekniksprång och är raka motsatsen till vad som fött fram de amerikanska Tech undren. I stället är huvuddelen traditionella forskningsanslag där många i förväg skall komma överens om vad som blir framtidens melodi. Därtill skall i Draghis anda stora anslag ges till så kallade "moonshots". Exemplet som ges stärker misstanken att det rör sig om politiska valda tekniker av samma typ som EU misslyckats med många gånger tidigare.

I stället för centralstyrningen behövs alltså ett skifte från att betala forskningsanslag till att betala för resultat. EU självt har faktiskt i måttlig skala försökt sig på detta i form av så kallade "challenge prizes". Det första utlystes 2012 där 2 miljoner euro utlovades till den första som utvecklat ett nytt alternativ till traditionell vaccinproduktion. Vinnaren 2014 blev CureVac som hade lyckats utveckla den RNA-baserade teknik som nu använts av Pfizer och Moderna för framtagning av covidvaccin.

Även i det nya forskningsprogrammet nämns avgränsade "challenge portfolios" och ett nytt DARPA-liknande spår för dual-use och försvarsrelaterade start-ups. Dessa resultatbaserade instrument ser dock trots framgångarna att bli en liten del av helheten. De bör i stället bli ett förstahandsval som innovationspolitiskt instrument, inte minst för utveckling av en europeisk AI-värdekedja.

Ukraina har blivit världsledande i utveckling av drönare tack vare sin interna innovationsmodell där militära enheter själva får utveckla och beställa drönarteknik. De som bevisligen är mer framgångsrika med sin teknik genom att skjuta ner fler ryska drönare får ökade resurser för vidare teknikutveckling. Stridsvagnar, kanoner och flygplan slås ut blixtnabbt i Ukraina av moln av allt smartare drönare. De uppgraderas med nyutvecklad elektronik ungefär var sjätte vecka och når allt längre. De flesta länders långsamma försvarsupphandlingar är nu dysfunktionella.

En europeisk ekonomisk renässans är möjlig, och den hänger även nära ihop med försvarsindustrins omställning. En liknande strategi behövs också för energisäkerheten.

En snabbare energiomställning

Europa har försummat energisäkerheten, genom nedläggning av egen energiproduktion som i huvudsak ersatts av import från opålitliga källor och länder. Möjligheten att ersätta med förnybara energikällor har gått långsammare än väntat. Europa har därför haft en stor konkurrensnackdel sedan den ryska invasionen av Ukraina. Irankriget fördyrar ytterligare energi och en rad andra insatsvaror till europeiska industrier. Skillnaden denna gång är att det slår mer jämnt på industrier och konsumenter i hela världen. I den bemärkelsen är effekten av Irankriget en acceleration av den strypning av fossila energikällor som EU ändå har strävat efter.

Därför bör Europas respons inte nöja sig med inkomst- och industristöd till de hårdast drabbade. Huvudspåret bör vara att öka energisäkerhet i Europa genom att snabba på innovationsförmåga. Den får då inte bygga på centralstyrda försök att hitta vinnartekniker, utan använda sig av samma mekanismer som de ovan beskrivna framgångsrika tekniksprången.

Ett föredöme under tidigare under 1970- och 1980-talens oljekriser var Sverige som gjorde det lätt och lönsamt att investera tidigt i energiteknik som värmepumpar och fjärr- eller kraftvärme. Inte minst hjälpte förbränning av avfall i kraftvärmeverken Sverige att bli av med sopberg som många andra länder fortfarande har. Även kärnkraft

var ett rimligt svar på 1970-talets oljekriser och något av en teknisk prestation. Asea byggde 14 kärnkraftsreaktorer i Norden under 19 år, från första spadtaget till att den sista reaktorn var i drift och inkopplad till elnätet. Sverige lyckades också få fram världens mest effektiva värmepumpar. Nuteks värmepumpspris på 1990-talet ställde tydliga funktionskrav – 30 procent billigare och 30 procent effektivare – men lämnade lösningsrymden öppen.

Framöver bör EU låta bli storslagen finansiering av vätgasdrömmar och liknande politiserade "missions". Det finns nu ett stort antal intressanta teknologier under utveckling. De skall kunna utvecklas och konkurrera utan det virrvarr av målkonflikter som tidigare har präglat energipolitiken i Europa. Till exempel har EU mål om att krympa energiförbrukning samtidigt som det behövs mer energi för klimatteknik, AI-anläggningar, en redundans för beredskapens skull och för att inte kunna utpressas av länder som levererar energi till oss eller erbjuder sin industri billigare energi.

Som ett led i säkerhetsstrategin måste försöken till centralstyrning och långa tillståndprocesser rensas ut. Också de ekonomiska inslagen i energipolitiken skaver. De flesta ekonomer ser ingen poäng med elskatter som nu återigen höjs. Tvärtom skall elektrifiering främjas. Den politiska ryckigheten har skapat sin egen onda cirkel som gör investeringar i energiteknik till ett vågspel.

Sammanfattningsvis, ett uppgivet Europa som kör på i samma gamla hjulspår riskerar att misslyckas med Ukraina, vår egen säkerhet och ekonomin. Men samtidigt så har Europa bättre förutsättningar än många tror. Och Europa kan förbättra säkerheten kraftigt utan att behöva tumma på dess mest grundläggande styrka – mångfald och möjlighet för de villiga att föra utvecklingen framåt även om centralmakten eller enskilda länder obstruerar. Europas säkerhet måste bygga på styrkorna: mindre maktkoncentration, fria marknader och vassare innovationspolitik.

Då behövs:

- En snabbriktig teknikutveckling inom försvaret i stället för långdragna upphandlingsprocesser.
- En djup kapitalmarknad med säkra, standardiserade Europrima statspapper.
- Kraftig avskalning av den regelexplosion som skett det senaste decenniet.
- En friare och öppnare EU-marknad även för tjänster och EU-bolag.
- En innovationspolitik som oftare bygger på betalning för resultat i stället för anslag till storskaliga byråkratier eller “missioner”.
- En politisk EU beslutsprocess som inte kan kidnappas av enskilda länder eller tillfälliga majoriteter, utan centraliserar beslut där det behövs i koalitioner av de länder som vill gå före.

Referenser

Acemoglu, D och Robinson, J. (2012). *Why nations fail: the origins of power, prosperity and poverty*. New York: Crown Publishers.

Acemoglu, D. och Robinson, J. (2020). *The narrow corridor – states, societies and the fate of liberty*. Westminster: Penguin Books.

Blanchard O. och Ubide, Á. (2025). “Now is the time for Eurobonds: A specific proposal”. *Peter-son Institute for International Economics*. Real-time Economics Blog. Tillgänglig på: <<https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2025/now-time-eurobonds-specific-proposal>>.

Fölster, S. (2023). *Euron – en fråga om svensk säkerhet*. Stockholm: Frivärld. Tillgänglig på: <<https://frivarld.se/rapporter/euron-en-fraga-om-svensk-sakerhet/>>.

Fölster, S. (2024). *Så kan EU få 10 år av supertillväxt*. Stockholm: Frivärld. Tillgänglig på: <<https://frivarld.se/rapporter/sa-kan-eu-fa-10-ar-av-supertillvaxt/>>.

Fölster, S. (2025). *Slösa inte bort en handelskris*. Stockholm: Frivärld. Tillgänglig på: <<https://frivarld.se/wp-content/uploads/2025/11/Slosa-inte-bort-en-handelskris---Stefan-Folster-Frivarld.pdf>>.

Fölster, S. (2026). *The risk of civilizational erasure in Europe and the US*. Stockholm: Better Future Economics. Tillgänglig på: <<https://media.betterfutureeconomics.com/2026/01/civilisationalkollaps260107.pdf>>.

Fölster, S. och Sanandaji, N. (2026). *The Welfare State Myth*. London: Institute of Economic Affairs. Tillgänglig på: <<https://iea.org.uk/publications/the-welfare-state-myth/>>.

Heath, C. (2025). *Plan B för Europas Digitala Säkerhet*. Stockholm: Frivärld. Tillgänglig på: <<https://frivarld.se/rapporter/plan-b-for-europas-digitala-sakerhet/>>.

Leandro, Á., and Zettelmeyer, J. (2019). “[Creating a Euro area safe asset without mutualizing risk \(much\)](#)”. *Capital Markets Law Journal*. Vol. 14, Issue 4. Tillgänglig på: <<https://academic.oup.com/cmlj/article/14/4/488/5566419>>.

Gul, M. (2026). *The New Geography of Innovation: An Atlas of Riches*. New York: Harpercollins Publishers.

Gourinchas, P. O. och Rey, H. (2007). “From world banker to world venture capitalist: Us external adjustment and the exorbitant privilege”. I Clarida, R., editor, *G-7 Current Account Imbalances: Sustainability and Adjustment*, sida 11–55. Chicago: University of Chicago Press.

Guinea, O. och du Roy, O. (2024). “Rules Without End: EU’s Reluctance to Let Go of Regulation”. *European Centre for International Political Economy*. Tillgänglig på: <<https://ecipe.org/insights/rules-without-end-eu-regulation/>>.

Ålander, M. (2026). *Towards a New NATO*. Stockholm: Frivärld. Tillgänglig på: <<https://frivarld.se/rapporter/towards-a-new-nato/>>.